



Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 7/3 2018 s. 1660-1678, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

DİVAN ŞAİRLERİNİN MEYDAN OKUMALARI VE KENDİ ŞİİRLERİNE NAZİRE İSTEKLERİ

Kadri Hüsnü YILMAZ*

Gelsin benümlle vâir ise meydâna Nef iyâ
Bir böyle tarz-ı tâze vü nâdir edâ bilür

Görürse Sâbit'i yârân hep selâm itsün
Bu şi'r-i tâzeye hazırlasun cevâb bana

Geliş Tarihi: Mart, 2018

Kabul Tarihi: Eylül, 2018

Öz

Bir şairin başka bir şairin şiirini model alıp aynı vezin, kafiye veya redifte yeni bir şiir ortaya koyma şeklinde tanımlanan nazirenin; eğitim faaliyeti, şiir geleneğinin devamlılığını sağlama ve şairleri yetiştiren okul olması gibi işlevleri de vardır. Öte yandan, edebî kişiliklerini ispat etme, zemin şiiri geçme, meydan okumalara cevap verme, dostlarının şiirlerine cevap verme gibi şairleri nazire yazmaya iten çeşitli sebepler vardır. Bu çalışmanın temelini ise şairlerin kendi şiirlerine nazire yazılması için yaptıkları çağrılar oluşturmaktadır. Divan şairleri, yeni bir söylem bulduklarını ifade ederek şiirlerine çeşitli şekillerde nazire yazılmasını isterler. Bu istekler, üstünlük iddiaları içeren meydan okumalar ve genel istekler olarak iki ana başlıkta incelenmiştir. Genel istekler başlığı da dostane çağrılar ile belli bir şairden doğrudan nazire isteme şeklinde iki alt başlıkta incelenmiştir. İlk örneklerine XVI. yüzyılda rastlanan bu tip söylemlerin özellikle XVIII. yüzyılda nicelik olarak zirveye ulaştığı hatta aynı dönemde bazı muhitlerde gelenek haline hâline gelerek XIX. yüzyıla kadar devam ettiği söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Nazire, Meydan Okuma, Divan Şiiri.

CHALLENGES OF DIVAN POETS AND IMITATIO REQUESTS FOR THEIR OWN POEMS

Abstract

Imitatio is defined as a model of poetry of another poet and a new poem in the same vein, rhyme, or redification; educational activities, ensuring the continuity of the tradition of poetry and being a school that educates poets. On the other hand, poets have a variety of factors that lead them to write imitatio, such as proving their literary personality, passing on groundbreaking poetry, challenging answers, and responding to the poetry of their friends. The essence of this work is the call of poets to write imitatio in their own poetry. Divan poets requests to write imitatio in different forms from other poets to their poems by expressing when they have found a new discourse. These requests have been examined in two main themes as challenges with claims of superiority and general demands. The general requests are

* Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, kyilmaz84@gmail.com.

examined in two sub-chapters, namely the request of a friend and the direct request of a imitatio from a certain poet. It can be said that these types of discourses, which were seen first in the XVIth century, reach peak especially in the XVIIIth century, and even they became traditions in the same period in some places and continued until the XIXth century.

Keywords: Imitatio, Challenge, Divan Poetry.

Giriş

Bir şeye benzemek için yapılan iş, örnek, karşılık gibi anlamlara gelen nazire, terim olarak bir şairin başka bir şairin şiirini model alıp aynı vezin, kafiye veya redifte yeni bir şiir ortaya koymasındır (Köksal, 2006, s. 13). Nazire için taklit, meşk, yarışma, eğitim faaliyeti, ortak hayallerin farklı şekillerde söylenişi ve şiir geleneğinin devamlılığını sağlayan unsur gibi çeşitli görüşler mevcuttur. Türk edebiyatında nazire hakkında ilk değerlendirmeleri yapan Tevfik Fikret (1312, s. 34-35), taklit olmadan sanatta terakki ve tekmil olmayacağını; beşeriyetin her eserinin taklit mahsulü olduğunu; sanatçının taklit ile başka güzellik ve yenilikler meydana getirebileceğini söyler. Kurnaz bu konuya eğitim ve gelişim penceresinden bakar. Talim ve taklidin şiir eğitiminde bir yöntem olduğunu, bu yöntemle eski şairleri taklit eden kişinin doğru ve düzgün şiir söylemeyi öğrendiğini belirtir (2007, s. 28). Kurnaz'a göre; nazirenin işlevlerinden ilki okuma, araştırma, inceleme, ezberleme gibi kuramsal çalışmalar; ikincisi şiir meşk ederek belli bir yetkinliğe erişen şairin bu becerisini korumak ve geliştirmek; üçüncüsü ise örnek alınan anıt şiiri aşmaya yönelik iddialı çalışmalar gerçekleştirmektir (2007, s. 32-45). Tolasa'ya göre nazire sadece taklit değil, bir şiir kültürü ve eğitim faaliyeti, edebî kişilik ispatı ve sanatta daha güzeli elde etme çabasıdır (2002, s. 266). Nazire yazma geleneğinin bu denli yaygın olmasının temelinde, bizzat divan şiirinin konu bakımından fazla değişiklik göstermeyen özellikleri yatmaktadır. Şairler şiire konu bakımından yenilikler getiremeyince aynı konuyu daha güzel işleyebilmenin yollarını aramışlar, bunun sonucu olarak da başarılı nazire şiirler ortaya koymuşlardır (İsen, 1997, s. 326). Dilçin'in divan şiirinin ortak malzemesi olan mazmun, motif ve imajların farklı duygu ve düşünce ortamları, farklı söyleyiş ve anlatım biçimleri içerisinde "yeniden düzenleme" olarak tanımladığı nazire için (2011, s. 210), Kalpaklı da "yaratıcı benzetme" ifadesini kullanır (2007, s. 133). Şairlerin nazire yazma konusunda belli amaçları ya da onları nazire yazmaya iten bazı sebepler olmalıdır.

Köksal, şairleri nazire yazmaya iten saikleri;

1. Zemin şiiri geçme arzusu
2. Meydan okumalara cevap verme ihtiyacı
3. Üstad şairleri izlemek
4. Bir dostluk nişanesi olarak nazireleşmek

5. Genç şairleri teşvik için nazire yazmak

6. Nazirenin sağladığı imkân: Hazır kalıplar şeklinde sıralar (2006, s. 97-106).

Burada üzerinde durulan konu, şairlerin yazdıkları şiirler üzerinden yaptıkları meydan okumalar ve kendi şiirlerine nazire yazılmasını ne şekilde istedikleridir. Köksal'ın meydan okuma, kudret izharı ve tahrik etme olarak tarif ettiği bu durumu (2006, s. 99), Kurnaz bir çeşit kıışkırtma şeklinde ifade eder (2007, s. 46).

Şiir sahasında üstünlük gösterme temelli meydan okumaların örneklerinin verildiği şiirlerin yanında, şairlerin yeni bir söyleyiş ya da redif bulduklarını düşündükleri şiirlerine bazen kimsenin nazire yazamayacağını söyleyerek meydan okudukları bazen de dostane bir şekilde nazire istedikleri görülür. Bu istekler kimi zaman genel, kimi zaman isim vererek doğrudan belli bir şairden, kimi zaman da bir şehrin şuarasından olmaktadır. Nazire çağrılarının cevap bulduğu örnekler de mevcuttur. Şairlerin nazire isteklerinin temelinde, kullandıkları nev-zemîn, tâze-şi'r, tâze-edâ, tâze-zebân, tâze-gû gibi ifadelerle yeni söylemler bulup yeni bir yol açtıklarını düşünmeleri yatar.

Çeşitli vesilelerle bazı şairlerin dikkat çeken iddialı söylemlerinden hareketle yola çıkılmış, basılı veya elektronik ortamda ulaşılabilen üç yüz civarında divan üzerinde yapılan taramalar sonucunda şu veriler elde edilmiştir: XVI. yüzyılda ilk örneklerine rastlanan bu tip söylemlerin XVII. yüzyıl şairleri arasında artış gösterdiği, XVIII. yüzyılda nicelik olarak zirveye ulaştığı ve XIX. yüzyılda az sayıda örnek ile sonlandığı görülür. XVI. yüzyılda yedi, XVII. yüzyılda dokuz, XVIII. yüzyılda on dört, XIX. yüzyılda iki şair olmak üzere toplamda otuz iki şairin¹ divanında meydan okuma içerikli ya da kendi şiirlerine nazire çağrısında bulunduğu örneklere rastlanmıştır. Özellikle Bâkî, Nâbî, Mezâkî, Nef'î, Lebîb, Hâmî, Fennî ve Sırrî, gibi bazı şairlerin divanında birden çok örnek bulunmaktadır. Bu durumda, otuz iki şairin toplamda elli beş civarında örneği tespit edilmiş olmaktadır.² Örnekler tasnif edilirken şairlerin dönemlerine göre bir sınıflamayla akış oluşturmaya çalışılmış fakat sağlıklı bir sonuç elde edilememiştir. Söz konusu örnek beyitler, içeriklerine göre ilgili başlıklar altında değerlendirilmiş, yaşadıkları dönemin önceliğine göre sunulmaya çalışılmıştır.

Aynı muhitte yaşayan şairler açısından bu durumun XVIII. yüzyılda Diyarbakırlı şairler arasında bir geleneğe dönüştüğü söylenebilir. Aynı dönemde yaşayan Diyarbakırlı şairlerin

¹ Tespit edilen şairlerin yaşadıkları yüzyıllara göre dağılımları şöyledir:

XVI. yüzyıl: Bâkî, İshak Çelebi, Kabûlî, Ravzî, Misâli, Gubârî, Ârifi.

XVII. yüzyıl: Nef'î, Nâbî, Mezâkî, Nehcî, Şehrî, Ferîdî, Nâilî, Sırrî, Vecdî.

XVIII. yüzyıl: Âgâh, Lebîb, Vâlî, Hâmî, Haşmet, Râgıb Paşa, Sünbül-zâde Vehbî, Sâbit, Belîg, Fennî, Nûrî, Nâfiz.

XIX. yüzyıl: Yenişehirli İzzet, Emin Hilmî.

² Hâlihazırda elde mevcut olmayan ya da ulaşılamayan divanlar ile eldeki divanlarda yapılan taramalarda gözden kaçmış olabilecek söz konusu örneklerle bu sayılar artış gösterebilir.

nazire çağrılarında zikrettikleri isimler arasında yapılan çapraz taramalar sayesinde birbirlerine verdikleri karşılıkların da tespiti mümkün olmuştur. Ali Emîrî Efendi bu örneklerin bir kısmına tezkiresinde yer vermiştir. Diyarbakırlı şairler arasında görülen bu kümelenme, başka bir muhit veya şehirde tespit edilememiştir.

Meydan okumalarla ilgili bazı olayların tezkirelere de yansımış olabileceği düşüncesiyle yüzyıl kısıtlaması yapılmadan tüm tezkireler üzerinde yapılan inceleme sonucunda, bu tip örnekler XVI. yüzyıl tezkireleri ile XIX. yüzyılda yazılan Ali Emîrî Efendi'nin tezkiresinde tespit edilebilmiştir. Özellikle Âşık Çelebi'nin, bizzat şahit olduğu bazı meydan okumalara kendisinin de karşılık verdiği ve bunları da tezkiresine kaydettiği görülmektedir.

Çalışma, “Tezkirelere Yansıyan Meydan Okumalar ve Nazire İstekleri” ile “Divanlara Yansıyan Meydan Okumalar ve Nazire İstekleri” olmak üzere iki ana başlıkta incelenmiştir. Divanlara yansıyan örnekler ise “Meydan Okumalar” ve “Şairlerin Kendi Şiirlerine Nazire İstekleri” olarak ikiye ayrılmış; ikinci başlık, “Genel Çağrılar”, “Belli Bir Şairden Nazire İsteme” ve “Aynı Muhitte Yaşayan Ya da Aralarında Bir Şekilde İlişki Bulunan Şairler Arasındaki Nazire İstekleri” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır.

1. Tezkirelere Yansıyan Meydan Okumalar ve Nazire İstekleri

Âşık Çelebi, Kınalı-zâde Hasan Çelebi ve Sehî Bey, Gubârî ile ilgili bazı farklılıklar olsa da temelde aynı olayı anlattıkları kısa bir öyküye yer verirler. Âşık Çelebi hem Müftü Sa'dî Çelebi hem de Gubârî yaşam öyküsünde Gubârî'nin:

Nakş iden hakkı hilâli tâk-ı mînâ üstine
Görmedüm ebrû ben ol ebrû-yı garrâ üstine
Bu kadar fakr u felâketle bir altun vireyin
Kim nazîre dir ise bu şî'r-i garrâ üstine³

makta ve matlali gazeline yer vererek Gubârî'nin bu gazele nazire yazabilene bir altın vermeyi taahhüt ettiğini söyler. Bazı şairler⁴ Gubârî'nin bu çağrısı üzerine nazire yazıp altın isterler ve dönemin müftüsü Sa'dî Çelebi'nin bu konuda fikrini sorarlar. Sa'dî Çelebi Gubârî'nin şiirini geçemediklerine karar verir. *Merhum (Sa'dî Çelebi) müfti iken sene sülüs ve*

³ Gazelin bu beyti Sehî Bey'in Heşt Bihişt'inde şu şekilde yer almaktadır:

Beş filori vireyin her şâ'ir-i sihr-âferîn

Ger nazîre dir ise bu şî'r-i ednâ üstine (İpekten vd. 2017, s. 59).

⁴ Kınalı-zâde bunlardan birinin Sarhoş Bâlî olduğunu kaydetmiştir. “Sarhoş Bâlî demekle ma'rûf Cevherî Efendi nazîre diyüp kangısı ercâh ü evlâdur diyü Hazret-i Monlâ'dan istiftâ olındukda dimişdür” (Sungurhan 2017, s. 434). Sehî Bey ise Yahyâ adında bir şairin o esnada bir nazire yazdığını kaydeder. “Ol esnâda Yahyâ nâm şâ'ir dahî bu bahrde ve bu kâfiyede bir gazel diyüp bu şî'r aña nazîre olur diyü mâ-beynlerinde hayli münâzara vâkı' olmuş” (İpekten vd. 2017, s. 59).

erbaîn ve tis'amiede Gubârî bu gazeli diyüp nazîre diyene bir altun vireyüm didükde ... Ba'zı şuarâ nazîre diyüp dînâr-ı ma'hûde istihkâk da'vâsın idüp istifta eyledükde Gubârî'nin şî'rin tercih idüp... (Kılıç, 2010, s. 986).

Âşık Çelebi aynı meseleyi Gubârî'nin yaşam öyküsünde de anlatır. Burada kendisi de bir hüküm verir ve şairin gazeline çok nazire yazıldığını ancak hiç birinin uygun düşmediğini, Gubârî'nin şiirinin daha iyi olduğunun kabul edilmesi gerektiğini söyler. *Ol def'a hacca teveccüh itmeden bu gazeli diyüp şu'arâdan nazîre iltimas eylemişdür. Ve nazîre diyen şâ'ire çok va'de itmişdür. Çok kimesne nazîre dimişdür ammâ münâsebeti yokdur. İnsâf budur ki hemvârdur (Kılıç, 2010, s. 1616).* Latîfi bu olaya değinmese de Gubârî'nin kendine çok güvenen ve böbürlenen bir şair olduğunu söylemesi (Canım, 2000, s. 408) onun bu özelliğinin şiirlerine de yansıdığını göstermektedir. Nitekim Gubârî, Müftü Sa'dî Çelebi'nin onun şiirinin daha iyi olduğu konusundaki fetvası üzerine, kazandığı zaferi tasdik edercesine “dünyada kimsenin onun şiirlerine toz konduramayacağını” söylediği aşağıdaki kıt'ayı yazar:

Ey Gubârî bu cihân içre benüm

Kimse eş'âruma toz konduramaz

Meger ol kâtib-i müsta'cil kim

Hatt-ı şî'rüm kuruyınca turamaz (Kılıç, 2010, s. 1616)

Âşık Çelebi'nin Gubârî'nin şiirine nazire yazabilene bir altın vereceği şeklinde kaydettiği olay, Sehî Bey'in tezkiresinde küçük farklılıklar gösterir. Sehî Bey, Gubârî'nin, şiirine nazire yazabilene beş filori vereceğini söyler. O sırada Yahyâ adında bir şair aynı vezin ve kafiyede bir gazel yazıp bunun nazire olabileceğini söyleyince aralarında tartışma çıkar. Bu tartışmayı sonuca bağlamak için Sa'dî Çelebi'ye danışıldığında, o da zemin şiirin sahibinin geçilemediği konusundaki kanaatini bir beyit ile açığa kavuşturur. *Bu gazele ziyâde germ olup her kim bu şî're nazîre dirse germiyyetle beş filori vireyin diyü şart eylemiş. Ol esnâda Yahyâ-nâm şâ'ir dahi bu bahrde ve bu kâfiyede bir gazel diyüp bu şî'r aña nazîre olur diyü mâbeynlerinde hayli münâza'a vâkı' olmuş. Âhir istifsâr tarîki ile Monlâ hazretlerinden istiftâ idüp anlar dahi işbu beyt ile cevâb buyurmuşlar:*

Beyt: Şâ'ir-i evvel eger eylerse lâfi vechi var

Hüsn-i nazmı dâldur itdügi da'vâ üstine (İpekten vd. 2017, s. 59).

Âşık Çelebi, tezkiresinde Ârifî ile olan bir anısına yer verir: 946/1540 yılının ramazan ayında Şâh Kâsım'ın evinde Ârifî o gece bir gazel yazıp mecliste okumuş ve bu gazele nazire yazılmasını teklif etmiştir. Âşık Çelebi de bu teklife karşılık bir gazel yazıp okumuş ve çok beğenilmiş hatta Ârifî, Âşık Çelebi'nin yazdığı gazele üstadâne bazı nasihatlerde bulunmuştur.

Ârifi'nin gazelinin matla ve makta beyitleri ile Âşık Çelebi'nin bu gazele yazdığı nazirenin matla ve makta beyitleri şöyledir:

Ârifi

Bu gönlüm gibi 'âlem bir harâb-âbâd imiş bildüm

Binâsı 'ömr-i âdem gibi bî-bünyâd imiş bildüm

Dahî mihr ü mahabbet 'Ârifi bahş olmadan halka

Ezelden ışk-ı yâr ile gönül mu'tâd imiş bildüm

Âşık Çelebi

Cihân seyl-i fenâ yolında bî-bünyâd imiş bildüm

Zamân-ı Nüh'dan kalmış harâb-âbâd imiş bildüm

Getürdi Ka'beteyn-i cân u dille nakş-ı ışk u derd

Mahabbet şeş-derinde Âşık'ı nerrâd imiş bildüm (Kılıç, 2010, s. 1034-1035)

Hayâlî Bey, 952/1546 senesinde vebaya yakalanan Âşık Çelebi'yi ziyaret edip onu yazdığı gazellere nazire yazıp yazamayacağı konusunda sınar. Âşık Çelebi bu görüşmeyi Hayâlî Bey'in ağzından şöyle aktarır: Hakîr mat'ûn olup tekrâr sıhhat bulduğumda merhûm beni seyre iledüp "İki tâze gazel didüm göreyüm 'akl u fikrün yirine gelmiş mi" diyü nazîre teklîf idüp imtihân kasd eyledi (Kılıç, 2010, s. 1567). Âşık Çelebi, bu görüşmede Hayâlî'nin iki gazeline ve o esnada söylediği iki beytine tezkiresinde yer vermiştir. Kendisinin bu iki gazele nazire yazıp yazmadığıyla ilgili tezkirede bir bilgi yoktur⁵ fakat Hayâlî'nin görüşme esnasında söylediği iki beyte verdiği iki beyitlik cevap bulunmaktadır:

Âftâbum yoluña hâk olmasun her ehl-i derd

Korkaram zerrât olup dâmânuña el ura gerd

Subh-dem evvân-ı 'ışk-ı yâre zîver virmege

Her gice yur gözlerüm yaşında gerdûn lâceverd

Fakîrûn bu gazelde bu tarzda bu iki beytüm kim vâkı' olmamış gelür.

Li-muharririhi

⁵ Âşık Çelebi divanında Hâyâlî Bey'in kendisinden nazire yazmasını istediği iki gazeliyle aynı vezinde ve aynı kafiyede gazelleri mevcuttur (Kılıç, 2017, s. 98, 113). Bu gazeller içerik bakımından da şairlerin benzetmeleri, hayal dünyaları, kullandıkları kelime ve tamalamalar bakımından da ortaklıklar göstermektedir. Dolayısıyla, Âşık Çelebi'nin bu gazelleri Hayâlî Bey'in nazire çağrısına karşılık olarak yazdığını söylemek mümkün gözükmemektedir.

Safha-i çarha yazup ahvâlüm âh-ı âteşîn
 Cedvelin cildin çeküp tahrîrin itmiş lâceverd
 Öldüğümden soñra da önünde başı oynamaga
 Kâse-i kellem umaram ide devrân tâs-ı nerd (Kılıç, 2010, s. 1568)

2. Divanlara Yansıyan Meydan Okumalar ve Nazire İstekleri

2.1. Divan Şairlerinin Meydan Okumaları

Divan şairlerinin şiirlerine nazire yazılamayacağı konusunda meydan okuma da denilebilecek iddialarının yukarıda sayısal değerleri verilen söz konusu ilk örnekleri, XVI. yüzyılda görülmeye başlar, XIX. yüzyıla kadar devam eder. XVIII. yüzyıl ise en çok örneğe rastlanan dönemdir. Özellikle Bâkî, Nâbî ve Nef'î gibi rüşünü ispat etmiş şairlerin bu konuda daha iddialı söylemlerde buldukları görülür. Şairlerin bu iddialarının temelini ise yeni bulduklarını söyledikleri ifadeler oluşturur. Bu yenilikleri nev-zemîn, tâze-edâ, tâze-zebân bîkr-i mânâ gibi ifadelerle vurguladıkları dikkati çeker.

Sevgilinin dudağını vasf ettiği şiirinin çok renkli olduğunu söyleyen Bâkî, bu gazele kimsenin nazire yazamayacağını iddia etmektedir.

Nazm-ı rengînüme kim vasf-ı leb-i dil-berdür
 Diyemez kimse nazîre katı rengîn-terdür 189/1⁶

Şu beyitte de, aşk ilminde üstad olduğunu ilan ederek şiirlerinin eşi benzeri olamayacağını söyler.

Şi'r-i Bâkîye nazîr olmaz hiç
 Fenn-i 'aşk içre olupdur üstâd 44/6 (Küçük, 1994).

İshak Çelebi, istifham sanatından da faydalanarak inciler saçan şiirine şuarâ arasında nazire diyebilecek kimse var mıdır? şeklinde bir soru yönelterek bir bakıma meydan okumaktadır.

Kimdür vâr İshâk cihânda şu'arâ silkinde
 Ki nazîre diye bu nazm-ı dür-efşânımıza 251/7 (Çavuşoğlu-Tanyeri, 1989).

Kabûlî'nin şu beyti oldukça iddialı bir söylem içerir. Kabûlî öyle bir şiir yazmıştır ki, buna kimse nazire diyemez ve onun sözünün üstüne kimse başka bir söz konduramaz.

⁶ Beyitlerin yanında bulunan sayılar, alıntı yapılan kaynaklardaki gazel ve beyit sayılarını ifade etmektedir. Kasidelerden yapılan alıntıları gazellerden ayırt etmek için beyitlerin yanına "K." kısaltması eklenerek şiirlerin sıra ve beyit sayısı belirtilmiştir. Aynı şairlerin şiirlerinden art arda verilen örnek beyitlerde tekrara düşmemek için çalışmanın kaynağı son beytin yanında verilmiştir.

Bu nazma nazîre diyemez kimse Kabûlî

Yârân-ı safâ söz konduramazlar sözüm üzre 351/5 (Erdoğan, 2008).

Ravzî, “su üzerine yazı yazılmaz” deyimine yer verdiği beytinde bir taraftan şiirinin yeniliğini ifade etmek için saflığın ve temizliğin sembolü olan suya gönderme yapar. Diğer taraftan da suyun üzerine yazı yazılamayacağı gibi kendi şiirine de nazire yazılamayacağı konusundaki iddiasını pekiştirir.

Eş‘âruma nazîre dinilmez zamânede

Nakkâş olur mı nakş ide âb-ı ter üstine Ravzi 486/4 (Aydemir, 2017).

Bu tip söylemlerin zirve noktası, belki de mizacının da etkisiyle Nef‘î’dir. Hem döneminin şairleri ve tezkire yazarları hem de günümüze kadar gelen süreçte edebiyat alanında fikir beyan eden yetkin kişiler, onun kaside yazmadaki mahareti konusunda hemfikirdir. Nitekim diğer şairlerin kasidelerinde görülmeyen bu tip meydan okumalar Nef‘î’nin kasidelerinde de görülmektedir.

Nef‘î öyle bir kaside yazmıştır ki, tüm şairler bir araya gelse şiirine nazire yazamazlar.

Eyledin lutf ile bir böyle kasîde teklîf

Ki nazîre diyemez bir yere gelse şu‘arâ K.18/78

Nef‘î’ye göre, daha yetişmemiş kimselerin nazire söylemeleri uygun olmaz. Onunla başa çıkabilmek ya da onu şiirine nazire söyleyebilmek için kemale erip kusursuz bir şair olmak gerekmektedir.

Nazîre-gûluga her nâ-resâ sezâ olmaz

Benimle başa çıkan kâmilân-ı ‘âlemdir K.2/24

Nef‘î bu beytinde ise sözlerinin tumturaklığı ve güzelliği konusunda kendisini Hâfız ve Muhteşem’den dahi üstün tutar. Ona nazire yazılamaz çünkü âlem bir araya gelse sözlerinin eşi benzeri yoktur.

Sözde nazîr olmaz bana ger olsa âlem bir yana

Pür-tumturâk u hoş-edâ ne Hâfızım ne Muhteşem K.15/34

Nef‘î’nin iddialı söylemleri gazellerinde de görülmektedir. Şair aşağıdaki ilk beyitte, yeni bir tarz ve daha önce kullanılmamış söyleyişler bulanları açıkça meydana çağırmaktadır. İkinci beyitte, gazel yazmadaki kudretinin herkesçe bilindiğini ve kimsenin bu vadiye böyle bir gazel yazamayacağını iddia ederek şairlere meydan okumaktadır.

Gelsin benümle var ise meydâna Nef‘iyâ

Bir böyle tarz-ı tâze vü nâdir edâ bilir 41/5

Gazelde kuvvet-i tab‘ın bilindi el hak ey Nef‘î

Ne bu vâdîde söz mümkün ne bir böyle gazel dirler 43/2/5 (Akkuş, 1993)

Nâbî de şiirine nazire yazmanın mümkün olmadığını, bunun için yeni bir söylem ve yeni bir üslûbun gerektiğini belirtir. Bu şartları sağlayanlardan cevap ister. Mezâkî bu çağrıya kulak verir fakat o da Nâbî'nin beytindeki ikinci mısrayı aynen kullanarak kendisine cevap verecek şairlerde aynı şartları arar.

Nazm-ı üstâda nazîre nice mümkün Nâbî

Tâze-gû tâze-zebân tâze cevâb isterler 230/8 (Bilkan, 1997).

Gazel-i pâk-i Mezâkî'ye nazîre dimege

Tâze-gû tâze-zebân tâze cevâb isterler 103/9 (Mermer, 1994).

Benzersiz bir şiir yazdığını ifade eden Nehcî, şiirine nazire yazmanın mümkün olmadığını söyler.

Be-gâyet bî-nazîr oldı bu şi‘rûñ

Ne mümkün Nehciyâ buña nazîre 342/6 (Aslan, 2017).

Vecdî daha divanının ilk gazelinde şairlerin onun taze şiirine nazire yazabilmeleri için irfanla dolu gönülleri ve mana yüklü yaradılışlarının olması gerektiğini söyler. Bir diğer beytinde, şairlere taze hitap gösterdiğini söyleyerek yeni zemin şiirine nazire yazabilecek var mı sorusuyla aslında bir bakıma meydan okumaktadır.

Bu tâze şi‘r-i Vecdî'ye nazîre söyleyen evvel

Dil-i pür-feyz ü tab‘-ı pür-ma‘ânî eylesün peydâ 1/6

Var mı cevâb söyler bu nev-zemîne Vecdî

Şi‘rûñde ehl-i nazma tâze hitâb göster 16/9 (Mermer, 2002).

Vâlî, “Bu taze edalı şiirine kimden nazire gelirse o şair asrının Zâhir’idir” diyerek, bulunduğu yeni söyleyişe yazılabilecek nazirenin zorluğunu da ifade etmek için buna nazire yazacak şairi meşhur Fars şairi Zâhir ile bir tutmaktadır.

Vâlî bu şi‘r-i tâze-edânın nazîresi

Kimden zuhûr eylese ‘asrın Zâhir’idir 75/5 (Okur, 2006).

2.2. Şairlerin Kendi Şiirlerine Nazire İstekleri

Yukarıda şiir sahasında üstünlük gösterme temelli meydan okumaların örneklerinin verildiği şiirlerin yanında şairlerin yine yeni buldukları söyleyişlerine nazire istedikleri de

görülmektedir. Bu çağrılar meydan okumadan çok dostane çağrılar şeklinde ifade edilebilir. Nazire çağrılarının şairler tarafından çeşitli şekillerde yapıldığı görülür. Çoğunlukla herkese açık genel çağrılar olmak üzere, bazen şair ismi zikredilerek belli bir kişiden, bazen de şehir ismi zikredilerek o şehrin şuarasından nazire istenmektedir. Nazire çağrılarının cevap bulduğu bazı örnekler de tespit edilmiş ve bunlara aşağıda yer verilmiştir.

2.2.1. Genel Çağrılar

Nâilî'nin istifham sanatından da yararlanarak örtülü bir şekilde nazire çağrısında bulunduğu görülür. Aşağıdaki ilk beyitte, dostlarından nazire istediğini cahil kişilere sakın söyleme diyerek; ikinci beyitte ise hoş edalı, taze şiirine şairler nazire yazsa değmez mi diyerek aslında nazire istemektedir.

Ahbâbdan nazîre recâsında olduğun
Ey Nâ'îlî sakın hele nâdâna söyleme 350/5

Nazîre söylemeğe Nâ'îlî suhan-sencân
Bu hoş-edâ gazel-i âb-dâr değmez mi 367/6 (İpekten, 1970).

Sünbül-zâde Vehbî, yazdığı yeni şiirine nazireler yazılmaya değer bulmaktadır. Ona göre nükteden anlayan şairler onun taze şiirini beğenip nazire yazarlarsa yeridir.

Bu tâze zemîni begenip nükte-şinâsân
İnşâd-ı nazîre edelim derse yeridir 65/9 (Yenikale, 2011).

Ferîdî ise yeni bir zemin bulduğu şiirine yine dostlarının nazire yazmasını teklif etmektedir.

Bu şi'r-i nev-zemînine nazîre söylesün ahab
Ferîdî böyle teklîfi ider yârâna düşdükce 274/5 (İbrahim, 2010).

Fennî nazire yazmaya ve yazmış olduğu yeni tarz gazellere nazire yazılmasına çok önem verir. Bu durum, onun için adeta dostluk ve vefanın göstergesi niteliğindedir. Ona göre dostlarının şiirlerine nazire yazmayanlar vefasız lafzını imza diye atmaktadır.

İtmeyen eş'âr-ı ahabâba nazîre Fenniyâ
Nâme yazsa bî-vefâ lafzını kor imzâsına 294/7 (Demirkazık, 2009, s. 40).

Kendisini nüktedan bir şair olarak ifade eden Belîg de, yazdığı bu güzel şiirine nüktedan anlayan şairlerin nazire yazmalarını ister.

Belîgâ nükte-sencân-ı suhan bu nazm-ı zîbâya
Nazîrere söylemek matlûb-ı tab'-ı nükte-dânumdur 230/7 (Demirel 2005).

Fennî, nazire yazmayı seven ve kendi şiirlerine nazire yazılmasını isteyen bir şairdir. Âsım, Emîn, Hâmî, ‘İzzî, Kâmî, Mahtûmî, Nâbî, Necîb, Nedîm, Nüzhet, Râmî, Rahmî, Râkım, Râ’ik, Reşîd, Rif’at, Sâmi, Sâbit, Şâkir, Tıflî ve Es’ad Efendi gibi şairlerin şiirlerine nazireler yazmış, bu şairlerin isimlerini de şiirlerinde dile getirmiştir (Demirkazık, 2009, s. 24).

Fennî, aşağıdaki ilk beyitte, bu gönül ferahlatıcı şiiri yazmaktaki amacının açıkça dostlarından nazire istemek olduğunu; ikinci beyitte ise maksat dostlardan nazire istemekse bu gönül ferahlatıcı şiirden başka taze bir zemin şiirin olmadığını söyler.

Bu şi’r-i dil-güşâyı yapmadan maksûdı Fennî’nün

Yine tanzîrin ümîd itmedür ahbâb-ı zi-şânun 193/7

Nazîre istemekse maksadun dil-dârdan Fennî

Bu nazm-ı dil-güşâdan gayrı bir tâze zemîn olmaz 135/7 (Demirkazık, 2009).

Fennî nazire yazma konusunda da iddialıdır. Aslında taze zemin şiirlerin bulunmadığını imâ ederek yanına ‘İzzî’yi de alır ve eğer taze zemin bir şiir bulurlarsa nazire yazma konusunda ‘İzzî ile at başı yarışacaklarını iddia eder.

Bir zemîn-i tâze bulsak ‘İzzî-i hoş-gû ile

Fennî at başı berâber yürürüz tanzîrde 276/7

Şu beyitte de yeni zemin şiirine şairlerin nazire yazmalarını ümit eder.

Şâ’ir efendiler budur ümmîd-i Fenniyâ

Belki nazîre eyleyeler nev-zemînüme 296/7 (Demirkazık, 2009).

Aynı muhitte bulunan Diyarbakırlı şairler arasında böyle bir geleneğin olduğu ve bu çağrının karşılık bulduğu izlenir.

Diyarbakırlı Lebîb’e göre, isminin şöhret bulması dostlarının onun şiirini tanzir etmesine bağlıdır. Hemşehrîsi ve dostu olan Hâmî bu çağrıya kulak verir. İkinci beyitte ise yeni bir zemin bulunduğunu ve dostlarının buna nazire yazmasının uygun olacağını söyler.

Bulmak Lebîb şânı terakkî bu şi’rimün

Ahbâbdan tenezzül-i tanzîre bağludur 34/5

İtmez duhûl bîkr-i ma’ânîye Hâmiyâ

Beñzer ki şevher-i kalem-i tîre bağlıdur 8/9 (Yılmaz, 2017).

Lebîb sâdece bir nev-zemîn gazeldir bu

Nazîre eyler ise ehl-i dil münâsib olur 32/5 (Kurtoğlu, 2017).

Hâmî de sivri kaleminin daha önce görülmemiş bir yol açtığını, dostlarının bu yoldan gidip nazire yazmasının uygun olacağını söyler.

Nâ-refte bir reh açdı yine nevk-i hâmesi
İtse nazîre Hâmî'ye yârân yolındadır 15/7 (Yılmaz, 2017).

Sade ve beğenilen bir şiir yazdığını söyleyen Vâlî'ye göre, taze söylemleri olan şairlerin buna nazire yazması uygun düşecektir.

Bu şi'r-i sâde vü şûh-ı hoş-âyîndir yine Vâlî
Nazîre-cûluk itse vechi vardır tâze-gûlardan 284/7 (Okur, 2006).

2.2.2. Belli Bir Şairden Nazire İsteme

Şairlerin bazen de doğrudan isim vererek bir şairden nazire istedikleri görülmektedir. Bu şekildeki çağrılar da karşılık bulduğu örnekler mevcuttur.

Sırrî, taze fidana benzettiği şiirine ilim sahibi Fennî'den başka kimsenin nazire yazamayacağını söyleyerek gerçekte bizzat Fennî'nin ona nazire yazmasını istemektedir.

Kimse nazîre diyemez Sırrî bu tarh-ı tâzeyeye
Buna nazîreyi yine Fennî-i zu-fünûn ider 28/5 (Kazan, 2003)

Nûrî, âlim ve fazıl olarak tavsif ettiği Hıfzî Paşa'nın altı gazeline nazire yazmış, ondan kendi şiirine nazire yazmasını istemektedir.

Bu nev-vâdîde güstâhâne var 'arz-ı niyâz eyle
Nazîre iste ey Nûrî cenâb-ı Hıfzî Paşadan 421/8 (Aydın, 2009).

Lebîb de Nâ'ib Efendi'den nazire istemektedir.

Mecnûn'a seni yâ saña Mecnûn'u Lebîbâ
Etmez mi nazîre 'acabâ Nâ'ib Efendi 129/8 (Kurtoğlu, 2017).

Şairlerin nazire isteklerinin karşılık bulduğu da görülmektedir. Aşağıdaki beyitlerde XVIII. yüzyıl şairi Âgâh'ın kaleminin mucize sözler söylediğini ifade ederek taltif ettiği aynı dönemde aynı muhitte yaşayan Vâlî'den şiirine cevap istediği; Vâlî'nin de buna karşılık verdiği görülür.

Tek-â-pû-yı zemîn-i tâze eylerse n'ola Âgâh
Zebân-ı kîlk-i mu'ciz-gû-yı Vâlîden cevâb ister 59/5 (Akpınar, 2017).

Nazîre kasdın itsen Vâliyâ Âgâh'a im'ân it
Münâsib güfte-i rengînine rengîn cevâb ister 76/8 (Okur, 2006).

Taze bir gazel yazdığını söyleyen Fennî, ikisi de Diyarbakır şairi olan Lebîb ve Hâmî'den nazire isteğinde bulunur. Hâmî'den bu çağrıya karşılık bulamazsa da Lebîb'in kayıtsız kalamadığı görülür.

Yine yek-dil olup hâmeyle bir tâze gazel yapduk

Nazîre isterüz Fennî Lebîbâ ile Hâmî'den 253/7 (Demirkazık, 2009).

Lebîbâ gel cevâb irsâl iderken şi'r-i Fennî'ye

Bir iki beyt müştâkâna yaz nazm-ı Selâmî'den 103/5 (Kurtoğlu, 2017).

Yenişehirli İzzet, eğer Necîb onun renkli şiirlerini tanzir ederse divanının kat kat güzelleşeceğini söyler.

Nazm-ı rengînümi eylerse Necîb'üm tanzir

Olur ârâyîş-i dîvân-ı belâgat kat kat 13/9 (Özerol, 2013).

Hilmî ise Câzim tarafından şiirine yazılacak nazirenin onun için övünç kaynağı olacağını ifade eder.

Tanzîr ederse Câzim-i mu'ciz-beyân eger

Hilmî medâr-ı fahr olacak bu eser bana 9/5 (İmamoğlu, 2009).

Kişiden istenen nazirelerin yanında belli bir şehir şuarâsından da nazire istendiği görülür. Bu konuda tespit edilebilen tek örnek Şehrî'ye aittir. Şair Halep şairlerinden nazire isteğinde bulunur.

Şehrî tahsîn iderüm bu gazel-i bî-bedele

Virse gönlümce nazîre şu'arâsı Haleb'ün 86/6 (Demirel, 2017).

Bazen şairlerin kendi şiirlerine yazılan nazireleri beğenmedikleri ve bu durumu şiirlerinde zikrettikleri de olur. Örneğin; Nâbî, yeni bulduğu söyleyişe Hulûsî'nin nazire yazdığını fakat eda bakımından yetersiz olduğunu söyler.

Nev-güfteñe Hulûsî virdi nazîre Nâbî

Dil-beste-i sitemdür kâdir degül edâya 785/5 (Bilkan, 1997)

2.2.3. Aynı Muhitte Yaşayan Ya da Aralarında Bir Şekilde İlişki Bulunan Şairler Arasındaki Nazire İstekleri

Belli bir muhitte bir arada olan şairlerin birbirlerine nazire yazmaları olağan bir durumdur ve bu tip örneklerle karşılaşmak muhtemeldir. Nitekim XVIII. yüzyılda Diyarbakırlı şairler arasında böyle bir geleneğin oluştuğunu söylemek mümkün gözükmektedir. Kaynaklar XVIII. yüzyılda Diyarbakır'da âlim, şair ve fâzılları bir araya getiren bir akademinin, şairler

topluluğunun varlığını haber vermektedir. Bu edebiyat topluluğunun reisi Hacı Hâfız Mehmed Bulak Âgâh-ı Semerkandî-i Âmidî'dir. Âgâh'ın döneminde Diyarbakır, zengin bir edebiyat muhiti haline gelmiştir. Âgâh yazdığı şiiirlerle dönemindeki Ümnî, Hâmî, Hamdî, Fâmî, Lebîb ve Vâlî gibi birçok şaire üstadlık etmiş ve bu şairlerin yetişmelerine vesile olmuştur. Âgâh Efendi bu şairlerce takdir görmüş ve kendisine nazireler yazılmıştır (Kadioğlu, 2010, s. 36). Köksal, bir dostluk nişanesi olarak nazireleşmek ifadesiyle, aynı edebî muhitte bulunmak, hemşerilik, arkadaşlık, aynı tarikata mensup olmak gibi herhangi bir sebeple yakınlıkları olan şairler arasında da yazılan nazireler olduğunu belirtir (Köksal, 2006, s. 103). Yukarıda isimleri zikredilen aynı muhitte bulunan şairlerin birbirlerine birçok nazire yazdığı da tespit edilmiştir (Yılmaz, 2017). Çerçeve bu çalışma kapsamında daraltılacak olursa açıkça nazire çağrısında bulunan şairlerin şiiirlerinin karşılık bulduğu da görülmektedir.

XVIII. yüzyıl şairi Diyarbakırlı Hâmî'nin aşağıda yaptığı nazire çağrısının bulunduğu karşılıkları Ali Emîrî Efendi tezkiyesine kaydetmiştir. Hâmî'nin nazire isteğine hemşerisi Lebîb, Râgıb Paşa, Haşmet, Erzurumlu Hâzık ve Nâfiz olmak üzere beş şairin cevap niteliğinde nazire yazdığı görülmektedir. Hâmî'nin aynı dönem şairleri olan bu beş şairden kimiyle doğrudan kimi ile de dolaylı olarak bir şekilde bağının olması muhtemeldir. Lebîb aynı muhitte bulunduğu hemşerisidir. Nâfiz aynı dönemde Diyarbakır mollalığı yapmıştır (Demir, 2013). Hâmî'nin divan kâtipliğini yaptığı dönemin Bağdat valisi ve İran seraskeri Ahmed Paşa'nın yanında aynı dönemde Râgıb Paşa da defter eminliği ve mektupçuluk görevlerinde bulunmuştur (Kesik, 2014). Ali Emîrî Efendi, Hâmî'nin dostlarının daveti üzerine Erzurum'a gittiğini ve buradaki şairlerle dostluklar kurduğunu kaydettiğine göre (Ali Emîrî, 1328, s. 191) Hâzık ile de buradan bir dostluğu olduğu söylenebilir. Hâmî'nin çağrısına karşılık veren bir diğer şair Haşmet'in Râgıb Paşa'nın Halep valiliği sırasında ona refakat etmiş olabileceği düşünüldüğünde (Aksoyak, 2013) düşük bir ihtimal olsa da Haşmet ile de bir araya gelmiş olabilirler. Bu buluşma gerçekleşmemiş olsa dahi Râgıb Paşa'nın da Hâmî'nin bu çağrısına karşılık vermiş olması ya da Haşmet'in divanında yer alan şiiirlerinin büyük çoğunluğunun nazire olduğu göz önünde bulundurulursa şairin bir vesile ile bu çağrıya kayıtsız kalamadığı görülmektedir. Hâmî'nin nazire isteği ve buna gelen cevaplar aşağıdaki gibidir:

Hâmî bu nazm-ı tâzenüñ ister nazîresin

Yüz kes bahâne eyleseler üz kes istemez 22/14 (Yılmaz, 2017)

Lebîb-i Âmidî

Abdal-ı aşka dâg ser-tâc-ı zer yeter

Merdân-ı ser-fedâyâ mutallâ fes istemez

Hâzık-ı Erzurumî

Hâmî Efendi nazmına nazîre istemiş
 Hâzık olursa peyrevi ister bes istemez
 Râgıb Paşa Sadrazam
 Mânend-i âftâba tîr-i perçem-i siyâh
 Mug-beçe kâne tarz-ı Cezâyir fes istemez
 Nâfiz
 Cânâ seni rakîb ile hiçbir kes istemez
 Dâmân-ı gülde bülbülü hâr veş istemez
 Meşhûr Haşmet
 Bakmaz kumâş-ı dehre nazar-gâh-ı feyz-cû
 Beytü'l-harâm câmesini atlas istemez (Ali Emiri, 1328, s. 202)

XVIII. yüzyılda Diyarbakır'da bulunan şairlerden biri olan Âgâh, aynı dönemde aynı muhitte yaşayan Vâlî'den nazire çağrısında bulunur. Bu çağrıya kayıtsız kalmayan Vâlî'nin de Âgâh'a karşılık verdiği görülür.

Tek-â-pû-yı zemîn-i tâze eylerse n'ola Âgâh
 Zebân-ı kîl-i mu'ciz-gû-yı Vâlîden cevâb ister 59/5 (Akpınar, 2017)
 Nazîre kasdın itsen Vâliyâ Âgâh'a im'ân it
 Münâsib güfte-i rengînine rengîn cevâb ister 76/8 (Okur, 2006)

Sonuç

Şairlerin yeni bir unsur ya da redif bulduklarını düşündükleri şiirlerinde nev-zemîn, tâze-şî'r, tâze-edâ, tâze-zebân, tâze-gû, bîkr-i ma'nâ gibi ifadelerle yeni söylemler bulduklarını vurgularlar. Bu duruma bir önem atfeden şairlerin diğer şairlerden nazire istemelerinin temelinde böyle bir olgunun varlığı muhtemeldir. Şairlerin buldukları yeni söylemler, onları kimsenin şiirlerine nazire yazamayacağını söyleyerek meydan okumalara iter. Bu tip iddialı söylemler bir bakıma güç gösterisidir. Nitekim böyle söylemlerin örneklerinin rûştünü ispat etmiş şairlerde daha yoğun olduğu izlenir. Diğer şairlerde de görülen iddialı söylemlerin mizaçlarıyla ilgili olduğu ya da kendilerine daha yukarıda bir mevkî edinme çabası olarak düşünülebilir. Öte yandan şairlerin yine yeni bir söyleyiş buldukları temelinden hareketle diğer şairlerden kendi şiirlerine nazire istedikleri görülmektedir. Köksal'ın ifadesiyle “dost çağrılar” şeklinde tanımlanabilecek olan bu istekler çeşitli şekillerde tezahür etmektedir. Bu tip örnekler bakıldığında, kimi zaman genel, kimi zaman isim vererek doğrudan belli bir şairden, kimi zaman da bir şehrin şuarasından nazire istendiği görülmektedir. XVI. yüzyılda ilk örneklerine

rastlanan bu tip söylemlerin XVII. yüzyılda arttığı, özellikle XVIII. yüzyılda zirveye ulaştığı ve XIX. yüzyılda iki örnekle düşüş gösterip sonlandığı izlenmektedir. Bu durumun XVIII. yüzyılda Diyarbakır şairleri arasında adeta bir geleneğe dönüştüğü, şairlerin isimlerini de zikrederek birbirlerinden nazire istedikleri ve bu isteklere cevaplar aldıkları görülmektedir. Yukarıda örnekleri verilen iddialı söylemler ve dost çağrılarının yanında şairlerin yazdıkları nazirelerde de görülen zemin şiirleri aştıkları, üstat şairlere saygı gösterdikleri ya da tevazu gösterdikleri çeşitli söylemlerin sosyolojik ve ruhsal tahlillere tabi tutularak monografik bir çalışma yapılabileceği söylenebilir.

Kaynaklar

- Akkuş, M. (1993). *Nef'i divanı*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Aksoyak, İ. H. (2013). Haşmet, Mehmed Abbas Efendizâde, Türk edebiyatı isimler sözlüğü projesi, <http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=74> [Erişim tarihi: 21.03.2018].
- Akpınar, Ş. (2017). *Âgâh dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55914,agah-divanipdf.pdf?0> [Erişim tarihi: 25.03.2018].
- Aslan Ü. (2017). *Nehcî divanı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55752,nehci-divanipdf.pdf?0> [Erişim tarihi: 25.03.2018].
- Ali Emiri (1328). *Tezkire-i Şu'ara-yı Amid*. İstanbul: Matbaa-ı Âmidî.
- Aydemir, Y. (2017). *Ravzî dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56190,ravzi-divanipdf.pdf?0> [Erişim tarihi: 25.03.2018].
- Aydın, A. (2009). *Hanyalı Nûrî ve divanı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi: Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilkan, A. F. (1997). *Nâbî dîvânı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Canım, R. (2000). *Latîfî tezkiretü 'ş-şu'arâ ve tabsiratü'n-nuzamâ (inceleme-metin)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Çavuşoğlu, M. ve Tanyeri M. A. (1989). *Üsküplü İshak Çelebi divanı*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları.
- Demir, H. (2013). Nâfîz, Lâzîkîzâde Feyzullah, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Projesi. <http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=119> [Erişim tarihi: 21.03.2018].
- Demirel, H. G. (2005). *18. yüzyıl şairlerinden Belîğ Mehmed Emîn dîvânı: inceleme-tenkitli metin-tahlil*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirel, Ş. (2017). *Şehrî dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56340,sehri-divanipdf.pdf?0> [Erişim tarihi: 25.03.2018].

- Demirkazık, H. İ. (2009). *18. YY. Şairi Mustafa Fenni divanı (inceleme-tenkitli metin-dizin)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Dilçin, C. (2011). *Divan şiiri ve şairleri üzerine incelemeler*. İstanbul: Kabcacı Yayınevi.
- Erdoğan, M. (2008). *Kabûlî İbrahim Efendi, hayatı, edebî kişiliği ve divanı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İbrahim, M. L. A. (2010). *Feridî ve divanı, inceleme-metin*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İmamoğlu, A. H. (2009). *Şair-i Mahir Trabzonî Emin Hilmi Efendi hayatı, edebî kişiliği, eserleri ve divanı*. Trabzon: Serander Yayınları.
- İpekten, H. (1970). *Nâ'ili divanı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- İpekten, H. vd. (2017). *Heşt Bihişt, Sehî Beg*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı yayını.<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56165,hest-bihistpdf.pdf?0> [Erişim tarihi: 25.03.2018].
- İsen, M. (1997). *Ötelerden bir ses, divan edebiyatı ve Balkanlarda Türk edebiyatı üzerine makaleler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kadıoğlu, İ. (2010). Diyarbakir “Encümen-i dânişi”nin üstad şairi Âgâh ve devrindeki şairler üzerindeki etkisi. *Dicle Üniversitesi, SBE Elektronik Dergisi (DÜSBED)*, 4, 35-45.
- Kalpaklı, M. (2007). Osmanlı şiir akademisi: nazire. *Türk Edebiyat Tarihi*, (Ed. Talat Sait Halman vd.) Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. İstanbul. 133-137.
- Kazan, Ş. (2003). *Üsküdarlı Sırrî, hayatı, eserleri, edebî kişiliği divanı ve Şerhu Medhi'n-Nebi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kesik, B. (2014). Koca Râgıb Paşa, Türk edebiyatı isimler sözlüğü projesi,<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3207> [Erişim tarihi: 21.03.2018].
- Kılıç, F. (2010). *Meşâirü'ş-şu'arâ inceleme-metin*. (3 Cilt). İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü.
- Kılıç, F. (2017). *Âşık Çelebi divanı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55975,asik-celebi-divanipdf.pdf?0> [Erişim tarihi: 05.05.2018].
- Köksal, M. F. (2006). *Sana benzer güzel olmaz. Divan şiirinde nazire*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kurnaz, C. (2007). *Osmanlı şair okulu*. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Kurtoğlu, O. (2017). *Lebîb dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55756,lebib-divanipdf.pdf?0> [Erişim tarihi: 25.03.2018].
- Küçük, S. (1994). *Baki divanı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Mermer, A. (1994). *Mezâkî: hayatı, edebî kişiliği ve divanı'nın tenkidli metni*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.
- Mermer, A. (2002). *Vecdî ve dîvânçesi*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Okur, M. (2006). *Divan-ı Vâlî-i Amedi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Özerol, N. (2013). *Yenişehirli İzzet divanı*. Malatya: Serhat Matbaacılık.
- Sungurhan, A. (2017). Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü's-Şu'arâ. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0> [Erişim tarihi: 25.03.2018].
- Tevfik Fikret (1312). Nazîre-perdâzlık, *servet-i fûnûn mecmûası*. Mart 1312, 11, 263, 34-36.
- Tolasa, H. (2002). *16. yüzyılda edebiyat araştırma ve eleştirisi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yenikale, A. (2011). *Sünbülzade Vehbi divanı*, Kahramanmaraş: Ukde Yayınları.
- Yılmaz, K. H. (2017). *Diyarbakırlı Hâmî Ahmed divanı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56082,diyarbakirli-hami--ahmed-divanipdf.pdf?0> [Erişim tarihi: 25.03.2018].

Extended Abstract

Imitatio is defined as a model of poetry of another poet and a new poem in the same vein, rhyme, or redification; educational activities, ensuring the continuity of the tradition of poetry and being a school that educates poets. On the other hand, poets have a variety of factors that lead them to write imitatio, such as proving their literary personality, passing on groundbreaking poetry, challenging answers, and responding to the poetry of their friends.

In addition to the poems of poetry-based challenges, some of the poets think that poets think they have found a new utterance or rediface, and sometimes they challenge it by saying that nobody can write imitatio. This poets sometimes seem to want an imitatio in a friendly way. These requests are sometimes made from a certain poet, sometimes a city, by giving a name, sometimes in general. There are also examples of answers that have given to imitatio requests. On the basis of the imitatio wishes of the poets, it is necessary for them to find new discourses such as nev-zemîn, tâze-şî'r, tâze-eda, tâze-zebân, tâze-gû and to think that they are opening a new way. It is probable that such a phenomenon exists at the basis of the poet's wishes from other poets who are attaching importance to this situation. The new discourses that poets find challenge them by telling them that they can not write poetry in anyone's poems. Such assertive discourses are a manifestation of power. Indeed, it is observed that the examples of such discourses are more intense in the poets who proved rundown. It can be considered that the assertive discourses seen in other poets are related to their own characters or that they are attempting to acquire a position above them.

In this study, the following results were obtained as a result of scanning on about three hundred divans which were settled in various printed and assertive discourses of some poets and reached in printed or electronic media: It is seen that these types of rhetoric, which were first seen in the XVIIth century, increased in number among the poets of the XVIIth century, peaked quantitatively in the XVIIIth century and ended with few examples in the XIXth century. There were examples of a challenge in the divan of a total of thirty-two poets, seven in the XVIth century, nine in the XVIIth century, fourteen in the XVIIIth century, two in the XIXth century, or in the context of their own poetry in the name of imitatio. There are several examples especially in the divan of some poets such as Bâkî, Nâbî, Mezâkî, Nefî, Lebîb, Hâmî, Fennî and Sîrrî. In this case, about fifty-five samples of thirty-two poems are identified. When the samples were classified, it was tried to flow with a classification according to the periods of the poets, but a healthy result could not be obtained. The sample couples were evaluated under the related headings according to their contents and tried to present according to the priority of the period they lived.

Considering that some of the events related to the challenges may have been reflected in the tezkires, the following data were obtained as a result of the examination made on all tezkires without the restriction of the century: Such examples have been identified in XVI. century tezkires and in the tezkire of Ali Emîrî Efendi written in the XIX. century. Especially, it seems that Aşık Çelebi has responded to some of the challenges that he personally witnessed and also recorded them in his tezkire.

It is usual for poets in the same place to write poetry to each other, and it is likely to encounter such examples. It can be said that this situation turned into a tradition among the Diyarbakir poets in the XIXth century in terms of the poets living in the same area. It was also possible to determine the correspondences of the Diyarbakir poets who lived in the same period by means of the crossings between the names mentioned in the callings of the imitatio. Ali Emîrî Efendi included some of these examples in his tezkire. This cluster, which is seen among the Diyarbakir poets, could not be found in another town or city.

In this work, there are assertive speeches and examples of friendly speeches, as well as ground poems in poetry written by poets, and various discourses in which the master poets respect or show humility. These discourses can be said to be a monographic study by making sociological and spiritual analyzes.